

คติชนของชาวสวนทุเรียนในชุมชนบันนังสาเรง จังหวัดยะลา : การศึกษาบทบาทและคุณค่าในวัฒนธรรมอิสลาม

วาริต เจริญราษฎร์^{1 *}

รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

warid.c@dru.ac.th

รับบทความ: 28 สิงหาคม 2568

แก้ไขบทความ: 20 กันยายน 2568

ตอบรับบทความ: 10 ตุลาคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและคุณค่าคติชนของชาวสวนทุเรียนในชุมชนบันนังสาเรง จังหวัดยะลา ตามแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชน โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน และผู้มีความรู้ในหลักการศาสนาอิสลาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามด้วยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าคติชนของชาวสวนทุเรียนมีบทบาทในวัฒนธรรมมุสลิม 4 ประการ ได้แก่ 1) การดำรงสังคมมุสลิมตามแนวทางอิสลาม 2) การรักษามาตรฐานการทำสวนทุเรียนในวัฒนธรรมอิสลาม 3) การเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ 4) การขจัดความคับข้องใจ ด้านคุณค่าพบว่าคติชนของชาวสวนทุเรียนมีคุณค่า 3 ประการ ได้แก่ 1) คุณค่าในการเพิ่มพูนศรัทธาต่ออัลลอฮ์ 2) คุณค่าในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ และ 3) คุณค่าในการสร้างสันติภาพ ทั้งนี้ผลการวิจัยสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างคติชนวิถีชีวิตของชาวสวนทุเรียนกับอิทธิพลของศาสนาอิสลามในชุมชนบันนังสาเรงได้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: คติชน, สวนทุเรียน, บทบาท, คุณค่า, วัฒนธรรมอิสลาม, ชุมชนบันนังสาเรง จังหวัดยะลา

¹ ผู้แต่งหลัก (First Author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

Folklore of Durian Farmers in Bannangsareng Community, Yala Province: A Study of Roles and Values in Islamic Culture

Warid Charoenrad

Associate Professor Ph.D., Lecturer

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Dhonburi Rajabhat University

warid.c@dru.ac.th

Received: August 28, 2025

Revised: September 20, 2025

Accepted: October 10, 2025

Abstract

This qualitative research aims to study the roles and values of folklore among durian orchard farmers in the Bannangsareng community, Yala Province, based on the theoretical framework of folklore functions. The key informants were individuals with knowledge and experience in durian farming and one who possesses knowledge of Islamic principles. Data were collected through fieldwork using participant observation, interviews, focus group discussions, and the review of relevant documents. The data were then analyzed and presented using descriptive analysis. The study found that the folklore of durian orchard farmers plays four key roles within Muslim culture: 1. Maintaining the Muslim community in accordance with Islamic principles, 2. Preserving standards of durian farming within Islamic cultural norms, 3. Promoting mental stability, and 4. Alleviating emotional distress. In terms of values, the folklore of durian orchard farmers holds three significant values: 1. Enhancing faith in Allah, 2. Fostering public-mindedness, and 3. Promoting peace. The findings clearly reflect the relationship between folklore, the way of life of durian orchard farmers, and the influence of Islam in the Bannangsareng community.

Keywords: Folklore, Durian Orchard, Role, Value, Islamic Culture, Bannangsareng Community Yala Province

บทนำ

จังหวัดยะลาเป็นแหล่งที่มีการทำสวนทุเรียนมากที่สุดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีพื้นที่สวนทุเรียนยืนต้น 105,401 ไร่ เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน 15,445 ครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2567 จังหวัดยะลา มีผลผลิตจากสวนทุเรียนสูงถึง 71,210 ตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568) โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนบันนังสาด อำเภอมือเือง จังหวัดยะลา ที่เป็นชุมชนโบราณ ประชากรในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมสวนทุเรียนมาช้านาน ชุมชนบันนังสาดมีพื้นที่สวนทุเรียนรวม 402 ไร่ จำแนกเป็นสวนทุเรียนพันธุ์หมอนทอง 353 ไร่ สวนทุเรียนพันธุ์พื้นเมืองบันนังสาด 20 ไร่ สวนทุเรียนพันธุ์ชะนี 15 ไร่ และสวนทุเรียนพันธุ์ก้านยาว 14 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอมือเืองยะลา, 2568) ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนบันนังสาดมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับการทำสวนทุเรียน ดังที่ วาริต เจริญราษฎร์ (2568) กล่าวว่า บันนังสาดเป็นชุมชนมุสลิมเก่าแก่ของจังหวัดยะลา มีชาวมุสลิมตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยสืบเนื่องมาเป็นระยะเวลานานร้อยปี พื้นที่ของชุมชนตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มกะตูปะ เป็นที่ราบต่อจากแนวภูเขาและเนินสูงทางทิศตะวันออก มีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่าน ลักษณะเช่นนี้เอื้ออำนวยต่อการทำสวนทุเรียนเป็นอย่างมาก บันนังสาดจึงเป็นชุมชนสวนทุเรียนที่เก่าแก่และสำคัญแห่งหนึ่ง

จากข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่การทำสวนทุเรียนและลักษณะทางกายภาพดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของการทำสวนทุเรียน และความเก่าแก่ของชุมชนบันนังสาด ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีวิถีการทำสวนทุเรียนที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนร่วมกัน เป็นแหล่งสั่งสมภูมิปัญญาและอุดมไปด้วยคติชนประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคติชนที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนทุเรียน คติชน หรือ Folklore เป็นศัพท์ทางวิชาการที่ Thoms, W. J. (1846) บัญญัติขึ้น มีความหมายสื่อถึงความรู้ของปวงชน ซึ่งเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และมีเอกลักษณ์ร่วมกันอย่างน้อย 1 อย่าง ชาวบันนังสาดได้ส่งเสริมและสืบทอดคติชนซึ่งเป็นความรู้ในชุมชนเกี่ยวกับการทำสวนทุเรียนต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น ผู้วิจัยในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชนบันนังสาดได้รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของคติชนเหล่านี้ จึงได้สำรวจนาร่องและพบว่าคติชนของชาวสวนทุเรียนในชุมชนบันนังสาด มีบทบาทและคุณค่าต่อระบบโครงสร้างหน้าที่ของสังคมบันนังสาดในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการธำรงสังคมมุสลิมตามแนวทางอิสลาม ซึ่งเป็นแกนหลักของระบบโครงสร้างสังคมบันนังสาด

ผลการสำรวนาร่องด้านบทบาทคติชนของชาวสวนทุเรียน สะท้อนให้เห็นว่าคติชนมีบทบาทในการธำรงสังคมมุสลิม เช่น การผลิตซ้ำและสืบทอดหลักเอกภาพของอัลลอฮ์ (Tawhid) ในเรื่องเล่า “ทุแก้อบงดูวอแร” ซึ่งเป็นเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมาระหว่างชาวสวนทุเรียนในชุมชนบันนังสาด เนื้อเรื่องกล่าวถึงชาวสวน 2 คนที่มีสวนติดกัน สวนของพวกเขาได้รับความเมตตาจากอัลลอฮ์ผู้เป็นพระเจ้าพระองค์เดียวในศาสนาอิสลาม ทำให้สวนเหล่านี้มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งยังมีลำธารไหลผ่าน ชาวสวนคนแรกมีความทะนงตนคิดว่าความอุดมสมบูรณ์นี้เกิดจากความสามารถของตนเอง อัลลอฮ์จึงบันดาลให้เกิดฟ้าผ่าอย่างรุนแรงในสวนนั้น ทำให้พืชผลทั้งหมดตายและเป็นที่โล่งเตียน ในขณะที่ชาวสวนอีกคน

เชื่อมั่นว่าความอุดมสมบูรณ์ในสวนเกิดจากความเมตตาของอัลลอฮ์ เขาเชื่อในวันพิพากษา และเมื่อจะเข้าไปในสวนเขาจะกล่าวคำว่า “มาฮาอัลลอฮ์ลาเฮละวะลาгуะตะอิลลาฮ์บิลลาฮ์” เพื่อแสดงถึงความเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ ทำให้สวนแห่งนี้รอดพ้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ และมีผลผลิตมากมาย

เรื่องเล่าเรื่องนี้สอดคล้องกับเนื้อหาในคัมภีร์อัลกุรอานซูเราะห์อัลกะฮฟฺ อายะฮ์ที่ 32 – 44 (อัลกุรอาน, 2548: 699-701) คติชนทูแวก็อบดูวออแรสะท่อนระบบคิดของชาวสวนทุเรียนในชุมชนบันนังสาเรงที่เชื่อมั่นและมีความศรัทธาในเอกภาพของอัลลอฮ์ อันเป็นหลักความเชื่อพื้นฐานในศาสนาอิสลาม ชาวมุสลิมทุกคนต้องยืนยันในเอกภาพของอัลลอฮ์ ยอมรับว่าอัลลอฮ์คือพระเจ้าเพียงพระองค์เดียว ทรงมีพลังอำนาจสูงสุดในทุกปรากฏการณ์ อัลลอฮ์คือผู้สร้างและผู้ควบคุมทุกสรรพสิ่ง (Philips, A. A. B. 2005) ทูแวก็อบดูวออแรจึงมีบทบาทตามแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชน ของ Bascom, W. (1954) ในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม ในที่นี้เป็นการธำรงหลักเอกภาพของอัลลอฮ์ ซึ่งเป็นแบบแผนพฤติกรรมของสังคมมุสลิมตามแนวทางอิสลาม คติชนของชาวสวนทุเรียนจึงไม่ใช่ข้อมูลทางวัฒนธรรมที่มุ่งให้ความบันเทิงหรือผ่อนคลายเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองความต้องการของชาวสวนทุเรียนตามวัฒนธรรมอิสลาม เป็นเครื่องมือในการกำหนดพฤติกรรมสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมซึ่งเป็นรากฐานของชุมชนบันนังสาเรง ผลการศึกษาบทบาทคติชนของชาวสวนทุเรียนนี้จึงทำให้สามารถเข้าใจระบบวิถีชีวิตของชาวสวนทุเรียนในพื้นที่ดังกล่าวในภาพรวมได้

ผลการสำรวจนำร่องด้านคุณค่าคติชนของชาวสวนทุเรียนยังพบว่าคติชนเรื่องเล่าทูแวก็อบดูวออแรสะท่อนถึงคุณค่าในการเพิ่มพูนศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ก่อให้เกิดการยอมรับพลังอำนาจของอัลลอฮ์นำไปสู่การเคารพภักดีซึ่งแสดงออกผ่านการวิงวอนต่ออัลลอฮ์ อันเป็นอัตลักษณ์ของสังคมมุสลิมในวัฒนธรรมอิสลาม ตัวละครในเรื่องทูแวก็อบดูวออแรเป็นแบบอย่างของการศรัทธาอย่างมั่นคงต่ออัลลอฮ์ ซึ่งพระองค์ทรงตอบแทนเขาด้วยความดีงาม ตรงกันข้ามกับผู้ปฏิเสธอัลลอฮ์ซึ่งต้องประสบกับภัยพิบัติอย่างคาดไม่ถึง คติชนนี้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัลลอฮ์ซึ่งเป็นพระเจ้าในศาสนาอิสลามกับชาวสวนทุเรียน การกล่าวถ้อยคำเพื่อรำลึกถึงอัลลอฮ์ การนึกขอบคุณอัลลอฮ์ด้วยความจริงใจ จะทำให้เจ้าของสวนได้รับความเมตตาจากอัลลอฮ์ในการปกป้องสวนจากภัยพิบัติ การบันดาลให้มีผลผลิตจำนวนมาก เรื่องเล่านี้จึงสะท้อนถึงคุณค่าในการเพิ่มพูนศรัทธาต่ออัลลอฮ์ เป็นการบูรณาการความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอัลลอฮ์กับชาวสวนทุเรียนในชุมชนบันนังสาเรง ในแง่ที่อัลลอฮ์ทรงเป็นผู้ที่มีพลังอำนาจควบคุมการทำสวนทุเรียน เป็นผู้เดียวที่จะประทานคุณและโทษให้แก่สวนทุเรียน

จากบทบาทและคุณค่าคติชนของชาวสวนทุเรียนที่ปรากฏ สอดคล้องกับแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชน ผลการสำรวจนำร่องแสดงให้เห็นว่าคติชนของชาวสวนทุเรียนมีบทบาทหน้าที่ (function) เพื่อให้ระบบของชุมชนบันนังสาเรง ซึ่งเป็นสังคมในวัฒนธรรมอิสลามสามารถธำรงอยู่อย่างมีเสถียรภาพและในบทบาทนั้นหากพิจารณาตามตัวบทอัลกุรอาน ซึ่งถือเป็นแก่นของวัฒนธรรมอิสลามดังที่ อรุณ บุญชม (2564: 487) กล่าวว่า คุณค่าของสังคมมุสลิมตามวัฒนธรรมอิสลามตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ

2 ประการ คือแนวทางจากอัลลอฮ์ ผ่านคัมภีร์อัลกุรอานและแนวทางจากท่านนบีมุฮัมมัด ดังนั้นคุณค่าของคติชนในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นคุณค่าของคติชนอันเกิดจากบทบาทคติชนของชาวสวนทุเรียนที่มีคุณสมบัติสอดคล้องและส่งเสริมหลักการของศาสนาอิสลามตามบัญญัติของอัลลอฮ์และแนวทางของท่านนบีมุฮัมมัด

จากการสำรวจและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่ายังไม่มีผู้สนใจศึกษาคติชนไทยในการประกอบอาชีพสวนผลไม้ มีเพียงผลงานของชุดินันท์ มาลาธรรม (2567) ที่ศึกษาพลวัตและบทบาทของคติชนและวิถีชนของผู้เลี้ยงควายในจังหวัดชลบุรี โดยการรวบรวมคติชนและวิถีชนของผู้เลี้ยงควายในจังหวัดชลบุรี แล้วนำมาวิเคราะห์พลวัตและบทบาทด้วยมุมมองคติชนวิทยาและวิถีชนศึกษา ซึ่งพบว่ามีผู้เลี้ยงควายในจังหวัดชลบุรีเลี้ยงควายเป็นแรงงานในการเกษตร เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนไป ผู้เลี้ยงควายสามารถปรับใช้คติชนและวิถีชนเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงควายที่มีหลากหลายมากขึ้น ทั้งเพื่อขาย เพื่อประกวดควายงาม เพื่อวิ่งแข่งขัน และเพื่อร่วมประเพณี ส่วนการศึกษาวิจัยบทบาทและคุณค่าของคติชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคติชนของชาวมุสลิมยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ศึกษามาก่อนผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทและคุณค่าคติชนของชาวสวนทุเรียน โดยใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชนร่วมกับคัมภีร์อัลกุรอาน จะสามารถพรรณนาบทบาทและคุณค่าของคติชนที่มีความสัมพันธ์กับสถาบันหรือพฤติกรรมของชาวสวนทุเรียนในชุมชนบ้านนังสาเรงได้อย่างชัดเจน อีกทั้ง น่าสนใจว่าคติชนประเภทอื่น ๆ จะสะท้อนถึงบทบาทและคุณค่าต่อชุมชนบ้านนังสาเรงในลักษณะใด และอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยจึงเลือกใช้แนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ขยายขอบเขตด้านข้อมูลเพื่อให้ครอบคลุมคติชนทั้งหมดกับขยายขอบเขตด้านเนื้อหาเพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทและคุณค่าในมิติอื่น ๆ อันจะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านคติชน ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคติชน วิถีชีวิตของชาวสวนทุเรียน และระบบสังคมในวัฒนธรรมอิสลามได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทคติชนของชาวสวนทุเรียนในชุมชนบ้านนังสาเรง จังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาคุณค่าคติชนของชาวสวนทุเรียนในชุมชนบ้านนังสาเรง จังหวัดยะลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) ซึ่งมีขั้นตอนและรายละเอียดดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรม ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบการวิจัย การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และใช้เป็นแนวทางประกอบการวิเคราะห์การอภิปรายผลการวิจัย
2. ขออนุญาตองค์กรฝ่ายปกครองท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน รวมถึงบุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
3. ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อศึกษานำร่อง เป็นการสำรวจ ทำความเข้าใจลักษณะของข้อมูลและพื้นที่ในการวิจัยจนมั่นใจว่าสามารถดำเนินการวิจัยได้จริง ผู้วิจัยได้ทดลองวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วนเพื่อเป็นการพิสูจน์กรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น
4. คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงโดยพิจารณาจากคุณสมบัติที่กำหนดไว้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำสวนทุเรียน จำนวน 10 คน 2) โต๊ะบาบหรือผู้นำทางศาสนาในชุมชน จำนวน 10 คน 3) เจ้าของสวนทุเรียน จำนวน 10 คน
5. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และโครงสร้างคำถามในการสนทนากลุ่ม
6. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ
7. จัดการสนทนากลุ่มเพื่อสอบถามถึงประเภท ลักษณะของคติชน และขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำสวนทุเรียนของชาวบ้านนังสาเรง
8. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ตรงกับสภาพความเป็นจริง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีบันทึกภาพ เสียง และจดบันทึกตามความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล
9. ตรวจสอบคุณภาพข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า (Data Triangulation) เมื่อมีข้อมูลไม่ชัดเจนหรือไม่ครบถ้วนจึงเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมอีกครั้ง
10. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลการวิเคราะห์ว่าตอบคำถามวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ชัดเจนหรือไม่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลให้ละเอียด ลึกซึ้ง และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยกรอบแนวคิดในการวิจัย
11. สรุป อภิปรายผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์บทบาทและคุณค่าคติชนของชาวสวนทุเรียนชุมชนบ้านนังสาเรง จังหวัดยะลา ในวัฒนธรรมอิสลาม มีดังต่อไปนี้

บทบาทคติชนของชาวสวนทุเรียนชุมชนบ้านนังสาเรงในวัฒนธรรมอิสลาม

คติชนของชาวสวนทุเรียนมีบทบาทในวัฒนธรรมอิสลาม 4 ประการ ได้แก่

1. บทบาทด้านการดำรงสังคมมุสลิมตามแนวทางอิสลาม

คติชนของชาวสวนทุเรียนชุมชนบ้านนังสาเรง มีบทบาทโดดเด่นในการดำรงสังคมมุสลิมตามแนวทางอิสลาม เช่น คติชนประเภทความเชื่อเกี่ยวกับการ “มาแย” หรือการละหมาดครบ 5 เวลา ความเชื่อนี้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาแบบมุขปาฐะ โดยเชื่อว่าชาวสวนทุเรียนที่ละหมาดครบทั้ง 5 เวลาในแต่ละวัน และละหมาดอย่างตั้งใจ โดยรำลึกถึงความเมตตาของอัลลอฮ์ สำรวมจิตใจ ใคร่ครวญความหมายของคำกล่าวในขณะละหมาด อัลลอฮ์จะทรงประทานให้สวนทุเรียนมีความอุดมสมบูรณ์ และปราศจากศัตรูพืชมารบกวน ความเชื่อนี้ยังมีคำกล่าวที่ส่งเสริมให้ไปละหมาดที่มัสยิดในชุมชน หรือการละหมาด “ยามาอะห์” คือการละหมาดร่วมกันเป็นกลุ่ม มากกว่าการละหมาดคนเดียว ชาวสวนทุเรียนเชื่อว่าหากปฏิบัติตามความเชื่อนี้ อัลลอฮ์จะคุ้มครองผู้ละหมาดพร้อมทั้งทรัพย์สินของเขา รวมถึงสวนทุเรียนให้ปลอดภัยระหว่างช่วงเวลาหลังละหมาด ไปจนกระทั่งเริ่มเข้าเวลาละหมาดครั้งต่อไป จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์พบว่าชาวสวนทุเรียนทุกคนยึดมั่นในคติชนความเชื่อนี้อย่างเคร่งครัด และจะเร่งรีบเข้าสู่การละหมาดในช่วงต้นของช่วงเวลาละหมาด

คติชนความเชื่อเกี่ยวกับการมาแย หรือการละหมาดรวมกันเป็นกลุ่มให้ครบ 5 เวลาด้วยความตั้งใจ และจะเริ่มละหมาดในช่วงเริ่มต้นช่วงเวลาละหมาดนั้น เป็นหลักการสำคัญของสังคมมุสลิมตามแนวทางของศาสนาอิสลามที่อัลลอฮ์ได้สั่งใช้ให้มนุษย์ได้ปฏิบัติ โดยเป็นหลักปฏิบัติ (รูกนอิสลาม) ที่สำคัญเพื่อแสดงถึงหลักศรัทธา (รูกนอีมาน) ดังปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน ซูเราะฮ์อัลอันกะบูต อายะฮ์ที่ 45 ความว่า “เจ้าจงอ่านสิ่งที่ถูกวะฮีย์แก่เจ้าจากคัมภีร์และจงดำรงการละหมาด (เพราะ) แท้จริงการละหมาดนั้นจะยับยั้งการทำลามกและความชั่วและการรำลึกถึงอัลลอฮ์นั้นยิ่งใหญ่มาก และอัลลอฮ์ทรงรอบรู้สิ่งที่พวกเจ้ากระทำ” (อัลกุรอาน, 2548: 989) จากวัจนะของอัลลอฮ์ในอัลกุรอานนี้ จะเห็นได้ว่าการละหมาดเป็นการปฏิบัติเพื่อแสดงถึงการรำลึกถึงอัลลอฮ์และการยับยั้งสิ่งชั่วร้าย ซึ่งเป็นแกนหลักของสังคมมุสลิม คติชนความเชื่อในการละหมาดของชาวสวนทุเรียนจึงเป็นการดำรงสังคมมุสลิม トラบที่ชาวสวนทุเรียนละหมาดอย่างเคร่งครัดตามความเชื่อนี้ ความศรัทธาและการปฏิบัติในฐานะมุสลิมก็必将มีความเข้มแข็งเกิดการรวมกลุ่มเพื่อปฏิบัติศาสนกิจในศาสนาอิสลาม ในขณะเดียวกันก็เป็นการหวังความเมตตาของอัลลอฮ์ให้การทำสวนทุเรียนมีประสิทธิภาพ อุดมสมบูรณ์ ได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพ

นอกจากนี้ยังมีคติชนประเภทพิธีกรรม เช่น “มีเตาะฮูแฉะ” เป็นพิธีกรรมขอฝนในปีที่ฝนแล้ง ชาวบ้านนังสาเรงมีพิธีกรรมมีเตาะฮูแฉะ 2 ลักษณะ ขึ้นอยู่กับระดับการขาดแคลนนํ้าฝน กล่าวคือในช่วงเวลา

ที่มีฝนพอประมาณ ต้นทุเรียนขาดน้ำฝนเพียงเล็กน้อย ก็ใช้พิธีกรรมขอฝนแบบ “คู่อ” หรือ “คูอา” เป็นการหันหน้าไปยังกิบลัต (Qibla) คือทิศที่หันไปสู่กะอ์บะฮ์ในเมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย จากนั้นยกมือสองข้างขึ้นพร้อมกล่าวถ้อยคำว่า “อัลลอฮุมมะ อัลกินา ซ็อยซ็อน มุซึซ็อน หะนียัน มะร็อัน นาฟิอัน ซ็อยเราะฮูร์” หมายถึง โอ้อัลลอฮ์ ขอทรงประทานน้ำฝนให้เรา เป็นฝนที่ช่วยดับทุกข์ เป็นฝนที่ให้ความสุข เป็นฝนที่มีประโยชน์ และไม่เป็นอันตราย แต่หากขณะนั้นขาดแคลนฝนอย่างรุนแรง หรือสวนทุเรียนแห้งแล้งอย่างหนักมีดินแตกระแหง ก็จะขอฝนด้วยการละหมาดอิสติสกออ์ เป็นการละหมาดพิเศษ 2 ร็อกอะฮ์ (สองรอบ) ที่มีสยิดหรือบริเวณลานกว้าง มีเตาบูชาเป็นพิธีกรรมที่มีการวิงวอนขอต่ออัลลอฮ์และการละหมาดซึ่งเป็นบัญญัติตามหลักการสำคัญของศาสนาอิสลาม จึงเป็นคติชนที่ทำให้ชาวสวนทุเรียนรักษาหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามไว้อย่างมั่นคง เป็นการธำรงสังคมมุสลิมตามแนวทางของศาสนาอิสลามผ่านการทำสวนทุเรียน ซึ่งเป็นอาชีพหลักที่สืบทอดมาอย่างยาวนานของชาวนับนังสาเรง

2. บทบาทด้านการรักษามาตรฐานการทำสวนทุเรียนในวัฒนธรรมอิสลาม

คติชนของชาวสวนทุเรียนนอกจากจะมีบทบาทในการธำรงสังคมมุสลิมตามแนวทางของศาสนาอิสลาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นความศรัทธาที่มั่นคงในศาสนาอิสลามของชาวนับนังสาเรงแล้ว ยังมีบทบาทในการรักษามาตรฐานการทำสวนทุเรียนในวัฒนธรรมอิสลาม ที่มีความแตกต่างไปจากมาตรฐานการทำสวนทุเรียนในวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยทั่วไป เช่น คติชน “ซอดาเกาะห์” หรือประเพณีการบริจาคทุเรียนด้วยความสมัครใจ เพื่อให้เครือญาติ เด็กกำพร้า และผู้ยากไร้ในชุมชน การซอดาเกาะห์นี้โดยทั่วไปจะบริจาคเป็นเงิน ยารักษาโรคหรือสิ่งของ แต่ชาวสวนทุเรียนชุมชนนับนังสาเรงจะจัดสรรทุเรียนส่วนหนึ่งไว้สำหรับการบริจาคซอดาเกาะห์ บางสวนเจ้าของสวนจะเก็บผลผลิตในปีแรกเพื่อทำซอดาเกาะห์ทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ และเพื่อให้ผลผลิตในสวนทุเรียนเกิดจากเจตนาอันดีงาม แฝงไปด้วยความเมตตาและความดีงามจากจิตใจที่เพื่อแม่แก่ผู้อื่น จะทำให้ผลทุเรียนในสวนมีความฮาละลปลอดภัย และมีความดีงาม อันเป็นมาตรฐานการทำสวนทุเรียนในวัฒนธรรมอิสลามที่ไม่ได้มุ่งแสวงหาเพียงผลกำไรอย่างเดียว

คติชนการซอดาเกาะห์ผลผลิตของชาวสวนทุเรียนถือเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นเวลานาน และทำให้ทุเรียนของชุมชนนับนังสาเรงมีชื่อเสียง ได้รับความนิยมนิยมจากชาวมุสลิมที่เชื่อว่าเป็นทุเรียนที่มีความ “บารอกัต” คือความดีงาม ความเป็นมงคล เนื่องจากปลูกและดูแลด้วยจิตใจที่มุ่งเพื่อแม่แก่แบ่งปัน ดังที่อัลลอฮ์ตรัสไว้ในอัลกุรอาน ซูเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 215 ความว่า “พวกเขาจะถามเจ้า (มุฮัมมัด) ว่า พวกเขาจะบริจาคสิ่งใดบ้าง ? จงกล่าวเถิดว่า คือทรัพย์สินใด ๆ ก็ตามที่พวกท่านบริจาคไป ก็จงให้แก่ผู้บังเกิดเกล้าทั้งสอง และบรรดาญาติที่ใกล้ชิด และแก่บรรดาเด็กกำพร้า และบรรดาคนยากจน และผู้ที่อยู่ในการเดินทาง และก็ความดีใด ๆ ที่พวกท่านกระทำอยู่นั้น แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรู้ดี”

(อัลกุรอาน, 2548: 68) จากอายะฮ์ในอัลกุรอานข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการบริจาคแบ่งปันเป็นแนวทางอันดีงามที่อัลลอฮ์ทรงวางไว้ให้ชาวมุสลิมได้ปฏิบัติ ดังนั้นคติชนการซอดาเกาะห์จึงเป็นมาตรฐานการทำสวนทุเรียนในวัฒนธรรมอิสลามตามคำรัสของอัลลอฮ์ ปัจจุบันแม้ว่าสถานะทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้แพร่ขยายในชุมชนมุสลิมจังหวัดยะลา แต่ชุมชนบันนังสาเรงก็ยังรักษาคติชนการซอดาเกาะห์ผลทุเรียนนี้ไว้อย่างเข้มแข็ง แสดงถึงความศรัทธาที่มั่นคงต่ออัลลอฮ์ และสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของคติชนการทำสวนทุเรียนในชุมชนบันนังสาเรงได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ยังปรากฏคติชนอื่น ๆ ที่มีบทบาทในการรักษามาตรฐานการทำสวนทุเรียนในวัฒนธรรมอิสลาม เช่น “ยาแงบูนุห์ปinaแด” เป็นความเชื่อที่นำไปสู่แนวทางการปฏิบัติตนของชาวสวนทุเรียนในช่วงเดือนตามจันทร์คติอิสลาม ได้แก่ เดือนซุลเกาะตะห์ เดือนซุลฮิจญะห์ เดือนมุฮัรรอม และเดือนรอญับ (เดือนเหล่านี้จะไม่ตรงกับกาบับเดือนสากล โดยสำนักจุฬาราชมนตรีจะเป็นผู้ประกาศเดือนตามจันทร์คติอิสลามอย่างเป็นทางการ) ในช่วงเดือนเหล่านี้ชาวสวนทุเรียนจะงดการฆ่าหรือทำร้ายสัตว์ในสวนทุเรียนตั้งแต่แมลง นก กระรอก หรือสัตว์ป่าต่าง ๆ ที่เป็นศัตรูพืชหรือที่เข้ามาในสวนเพื่อทำลายต้นทุเรียน เนื่องจากถือว่าเป็นเดือนต้องห้าม การทำร้ายหรือฆ่าสัตว์ในสวนทุเรียนระหว่างเดือนต้องห้ามจะทำให้เกิดบาป ผลผลิตที่ได้จึงมีความชั่วร้ายจากบาปปนเปื้อนอยู่ด้วย นอกจากนี้ชาวบันนังสาเรงยังเชื่อว่าหากไม่ปฏิบัติตามคติชนยาแงบูนุห์ปinaแดจะส่งผลให้เกิดภัยพิบัติในลักษณะต่าง ๆ ในสวนทุเรียน เช่น ภัยแล้ง โรคระบาด ผลทุเรียนร่วงหล่นก่อนกำหนด เป็นต้น

คติชนยาแงบูนุห์ปinaแดนี้เป็นมาตรฐานการทำสวนทุเรียนของชาวบันนังสาเรงที่มีรากฐานมาจากโองการของอัลลอฮ์ ปรากฏในอัลกุรอานซูเราะฮ์อัตเตาบะห์ อายะฮ์ที่ 36 ความว่า “แท้จริงจำนวนเดือน ณ อัลลอฮ์นั้นมี 12 เดือน โดยระบุไว้ในคัมภีร์ของพระองค์ ในวันที่พระองค์ทรงสร้างชั้นฟ้าและแผ่นดิน ซึ่งจากจำนวนนั้นมีสี่เดือนที่ต้องห้ามทำสงคราม คือซุลเกาะตะห์ ซุลฮิจญะห์ มุฮัรรอม และรอญับ นั่นคือ ศาสนาอันมั่นคง ดังนั้นเจ้าทั้งหลายอย่าอธรรมในเดือนเหล่านั้นต่อตัวของพวกเจ้าเอง” (อัลกุรอาน, 2548: 446) จากโองการในอัลกุรอานข้างต้น การกำหนดความเชื่อและแบบแผนการปฏิบัติตนของชาวสวนทุเรียนในคติชนยาแงบูนุห์ปinaแด สะท้อนให้เห็นว่าการทำสวนทุเรียนของชาวบันนังสาเรงจำเป็นต้องมีมาตรฐานตามความศรัทธาในหลักการทางศาสนาอิสลาม และทำให้เห็นอัตลักษณ์ของชาวบันนังสาเรงที่ยึดมั่นในวัจนของอัลลอฮ์อย่างจริงใจ นำมาสู่การกำหนดแบบแผนการดำเนินวิถีชีวิตในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำสวนทุเรียน การทำสวนทุเรียนของชาวบันนังสาเรงจึงไม่ใช่แค่การประกอบอาชีพ แต่ยังเป็นการปฏิบัติตามมาตรฐานในวัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งมาจากอัลลอฮ์ผู้ทรงเป็นพระเจ้าของทุกสรรพสิ่งนั่นเอง

3. บทบาทด้านการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ

คติชนของชาวสวนทุเรียนในชุมชนบ้านนังสาแรงมีบทบาทในการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ทำให้ชาวสวนทุเรียนมีสภาพจิตใจที่สงบ ไม่หวั่นไหวหรือสิ้นหวังเมื่อเผชิญความยากลำบากในการทำสวนทุเรียน เช่น คติชนสำนวน “กาลู อาเซาะบือลาแกบาเยาะ ตาแจซูปอดู” สำนวนนี้เป็นสำนวนมลายูถิ่น แปลว่า “สันมีดพร้าถ้านำมาลบกีย่อมคมได้” โดยทั่วไปสำนวนนี้หมายถึงผู้ที่โง่เขลาหากได้รับการฝึกฝนก็สามารถกลายเป็นคนฉลาดได้ แต่ในการทำสวนทุเรียนสำนวนนี้จะมีความหมายเฉพาะบริบท ใช้สื่อความถึงสวนทุเรียนที่แม้จะมีสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายเพียงใด เช่น ดินเค็ม โรคระบาด สัตว์ป่าทำลายสวน แต่หากเจ้าของสวนได้วิงวอนต่ออัลลอฮ์อย่างจริงจัง และลงมือแก้ไขปัญหานั้น ๆ อย่างเต็มที่ สวนทุเรียนนั้นก็สามารถกลับฟื้นมามีความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างแน่นอน สำนวนนี้มักใช้กล่าวขานเพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจเมื่อชาวสวนทุเรียนในชุมชนบ้านนังสาแรงประสบกับภาวะที่ยากลำบาก หรือสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ ไม่หวั่นไหวหรือสูญเสียกำลังใจ

คติชนการ “ลือโป๊ะดีแย” หรือคติชนการกวนทุเรียน ชาวบ้านนังสาแรงไม่ได้กวนทุเรียนเพื่อแปรรูปหรือเพิ่มมูลค่าของทุเรียนเป็นหลัก แต่การกวนทุเรียนนี้เป็นประเพณีในการจัดการกับปัญหาที่กระรอกเจาะแทะผลทุเรียนสุก ซึ่งชาวบ้านจะเรียกทุเรียนประเภทนี้ว่า “รูแบ” ทุเรียนรูแบไม่สามารถนำไปจำหน่ายได้ ไม่สามารถนำไปรับประทานสดได้เนื่องจากอาจมีเชื้อโรคในน้ำลายกระรอกทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย หากปล่อยทิ้งไว้ทุเรียนรูแบจะเน่าเสียอย่างรวดเร็ว ทำให้เจ้าของสวนทุเรียนเกิดความวิตกกังวลเครียด หรือไม่สบายใจเนื่องจากเกรงว่าผลผลิตจะสร้างรายได้ไม่เพียงพอเมื่อนำไปขายต้นทุน เช่น ค่าปุ๋ย ค่าจ้างแรงงาน ค่าไฟฟ้า คติชนลือโป๊ะดีแยจึงใช้สำหรับการสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้กับชาวสวนทุเรียนที่มีทุเรียนรูแบจำนวนมาก

ภาพที่ 1 เด็กชายในชุมชนบ้านนังสาแรงกำลังขูดเนื้อทุเรียนในคติชนลือโป๊ะดีแย

ลือโปะดีแยเริ่มจากการเตรียมสถานที่ในสวนนั้น ๆ โดยการก่อกองฟืนขนาดใหญ่ จากนั้น ชาวสวนทุเรียนและชาวบ้านใกล้เคียงจะระดมกำลังกันเพื่อช่วยเหลือผลัดเปลี่ยนกันแกะเนื้อทุเรียน และกวทุเรียนในกระทะใบใหญ่ ลือโปะดีแยของชาวบ้านงาแรงจะไม่ใส่เครื่องปรุงหรือส่วนผสมอื่น ๆ จะกวเฉพาะเนื้อทุเรียนรูแบบเท่านั้น ทำให้มีรสชาติเข้มข้น กลิ่นหอม มากกว่าทุเรียนกวจากแหล่งอื่น หรือทุเรียนกวเพื่อจำหน่ายทั่วไป การทำกิจกรรมลือโปะดีแยร่วมกันนี้ก่อให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ ให้กับเจ้าของสวนที่ได้รับการช่วยเหลือ การสนับสนุนจากคนในชุมชน เจ้าของสวนและผู้ร่วมกิจกรรม จะไม่รู้สึกละโดดเดี่ยว เมื่อทุเรียนกวนมีสีเข้มและสุกพร้อมรับประทาน เจ้าของสวนจะแบ่งปันทุเรียนกวนนี้ ให้กับผู้ที่มาร่วมกวนทุเรียน การกวนทุเรียนรูแบบจึงเป็นการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ เป็นการแก้ปัญหา คลายความวิตกกังวลในการทำสวนทุเรียนอย่างสร้างสรรค์และมีความหวัง เนื่องจากผู้ที่มาร่วมลือโปะดีแย เมื่อได้รับส่วนแบ่งกลับไป หากสวนของตนมีปัญหาในลักษณะเดียวกัน ก็จะได้รับช่วยเหลือตอบแทน เช่นเดียวกัน ลักษณะเช่นนี้คล้ายกับการลงแขกเกี่ยวข้าวในภาคกลางนั่นเอง

4. บทบาทด้านการจัดความคับข้องใจ

คติชนของชาวสวนทุเรียนที่มีบทบาทในการจัดความคับข้องใจ ได้แก่คติชน “ปาจา” หรือ การวางกับดักด้วยวาจา เนื่องจากในแต่ละปีจะมีขโมยจากต่างถิ่นลักลอบเข้ามาขโมยผลทุเรียนในชุมชน บ้านงาแรง ปาจานี้เป็นคำกล่าววาจาเพื่อสาปแช่งและให้โทษแก่ขโมย โดยเจ้าของสวนจะกล่าวประโยค ในเวลาขณะที่อยู่ในสวน เช่น ขอให้ขโมยป่วยด้วยอาการท้องเสียอย่างรุนแรง และวิงวอนต่ออัลลอฮ์ ให้ลงโทษขโมยตามคำกล่าวนั้น เชื่อว่าเมื่อขโมยเดินเข้ามาในเขตสวนที่มีปาจา ก็จะได้รับผลจากปาจา ที่เป็นกับดัก เมื่อขโมยกลับไปถึงบ้านของตนก็จะเกิดอาการตามที่กับดักปาจาระบุไว้ วิธีแก้ไขมีเพียงนำ ทุเรียนมาคั้นและขอขมาเจ้าของสวนทุเรียนที่มีปาจานั้น บางกรณีขโมยหวาดกลัวว่าหากกลับมาขอขมา จะถูกเจ้าของสวนทำโทษ หรือทำร้าย ก็จะยอมป่วยด้วยอาการต่าง ๆ คติชนปาจานี้เป็นการจัดความคับ ข้องใจที่เจ้าของสวนมีต่อขโมย ปัจจุบันคติชนปาจานลดน้อยลงไปมาก คงรู้จักในหมู่ผู้สูงอายุในชุมชน บ้านงาแรงเท่านั้น และมีแนวโน้มจะสูญหายไปในอนาคต

คุณค่าคติชนของชาวสวนทุเรียนชุมชนบ้านงาแรงในวัฒนธรรมอิสลาม

จากบทบาททั้ง 4 ประการของคติชนในการทำสวนทุเรียน ก่อให้เกิดคุณค่าต่อสังคม บ้านงาแรงตามวัฒนธรรมอิสลาม คุณค่าเหล่านี้จะสอดคล้องกับคำสอนของอัลลอฮ์ ในคัมภีร์อัลกุรอาน และแบบอย่างของท่านนบี (ศาสดา) มุฮัมมัด ซึ่งเป็นแก่นของวัฒนธรรมอิสลามดังที่ อัลบุคอรี (อ้างถึงใน อับดุลอาซิส พิทักษ์คุมพล, ม.ป.ป.: 1) รายงานหะดิษว่า ท่านนบีมุฮัมมัดกล่าวว่า แท้จริงพจนารถ อันประเสริฐสุดคือคัมภีร์แห่งอัลลอฮ์ อัลกุรอานและทางนำอันดีก็คือทางนำแห่งมุฮัมมัดและกิจการที่เลว ยิ่งคืออุตริกรรมทั้งหลายและแน่นอนสิ่งที่พวกท่านถูกสัญญาไว้ต้องเกิดขึ้นและพวกท่านทั้งหลายหาใช่

เป็นผู้อ่อนแอไม่ สอดคล้องกับคำกล่าวของอรุณ บุญชม (2564: 487) ที่กล่าวถึงคุณค่าของสังคมมุสลิมตามวัฒนธรรมอิสลามว่า วัฒนธรรมอิสลามตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ 2 ประการ คือแนวทางจากอัลลอฮ์ผ่านคัมภีร์อัลกุรอานและแนวทางจากท่านนบีมุฮัมมัด นั่นเอง ดังนั้นคุณค่าของคติชนที่จะนำเสนอต่อไปนี้จึงเป็นคุณค่าของคติชนอันเกิดจากบทบาทคติชนของชาวสวนทุเรียน ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องและส่งเสริมหลักการของศาสนาอิสลามตามบัญญัติของอัลลอฮ์และแนวทางของท่านนบีมุฮัมมัด ดังนี้

1. คุณค่าในการเพิ่มพูนศรัทธาต่ออัลลอฮ์

ผลการศึกษาพบว่าคติชนของชาวสวนทุเรียนมีคุณค่าอย่างยิ่งในการเพิ่มพูนศรัทธาต่ออัลลอฮ์ เนื่องจากในคติชนแต่ละประเภทจะสอดแทรกการรำลึกและวิงวอนต่ออัลลอฮ์ ดังนั้นเมื่อชาวสวนทุเรียนใช้หรือสืบทอดคติชนเหล่านี้มากเพียงใดก็จะตอกย้ำให้รำลึกถึงอัลลอฮ์มากเท่านั้น เช่น คติชนการ “ตะวัักกัล” หรือ “ตะวัักกุล” เป็นคติชนที่ประกอบไปด้วยความเชื่อและพฤติกรรมสำหรับการมอบหมายต่ออัลลอฮ์ หลังจากชาวสวนได้ดำเนินกิจกรรมที่สำคัญในช่วงก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิต เช่น ปลูกทุเรียน ใส่ปุ๋ยทุเรียน รดน้ำทุเรียน ตัดแต่งกิ่งทุเรียน โยงกิ่งทุเรียน ชาวสวนทุเรียนจะตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ให้อัลลอฮ์เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองและประทานผลผลิตหลังจากนั้น โดยอาจกล่าวถ้อยคำว่า “บิสมิลลาฮิ ตะวัักกัลตุ อะลลิลลอฮิ ลาเฮาละ วะลาอูวะตะอิลลาบิลลาฮิ” หมายถึง ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ฉันมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ไม่มีอำนาจและพลังใด ๆ เว้นแต่มาจากอัลลอฮ์เท่านั้น

การตะวัักกัลนี้มีคุณค่าในการเพิ่มพูนศรัทธาต่ออัลลอฮ์ เนื่องจากการมอบหมายต่ออัลลอฮ์นั้นเป็นสิ่งที่ศาสนาอิสลามอนุมัติและส่งเสริมให้ปฏิบัติ ดังปรากฏในอัลกุรอาน ซูเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 23 ความว่า “และแต่อัลลอฮ์นั้นพวกเจ้าจงมอบหมายเถิดหากพวกเจ้าเป็นผู้ศรัทธา” (อัลกุรอาน, 2548: 249) คติชนการตะวัักกัลนี้จะทำให้ทุก ๆ กิจกรรม ชาวสวนทุเรียนจะได้คำนึงถึงอัลลอฮ์เสมอ ตรงกันข้ามหากไม่มีกิจกรรมใด ๆ ให้ตะวัักกัล อาจทำให้การระลึกถึงอัลลอฮ์ลดน้อยลง ส่งผลต่อศรัทธาต่ออัลลอฮ์ได้ การมอบหมายต่ออัลลอฮ์จึงมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นและเกิดคุณค่าอย่างแท้จริงต่อความศรัทธาในอัลลอฮ์ ดังปรากฏในอัลกุรอาน ซูเราะฮ์ อัลอัมฟาละ อายะฮ์ที่ 2 ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธานั้นคือผู้ที่เมื่ออัลลอฮ์ถูกกล่าวขึ้น หัวใจของพวกเขาก็หวั่นเกรง และเมื่อบรรดาโองการของพระองค์ถูกอ่านแก่พวกเขา โองการเหล่านั้นก็เพิ่มพูนความศรัทธาแก่พวกเขา และเพื่อพระเจ้าของพวกเขาเท่านั้นที่พวกเขา มอบหมาย” (อัลกุรอาน, 2548: 408) คติชนตะวัักกัลนี้ยังสะท้อนถึงความเมตตาของอัลลอฮ์ที่มีต่อมนุษย์ พระองค์ยินดีและพร้อมช่วยเหลือมนุษย์เสมอ ในขณะเดียวกันก็แสดงถึงความศรัทธาของชาวสวนทุเรียนที่มีต่อพระองค์เช่นกัน

2. คุณค่าในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

คติชน “มาแกนาสิตาแลกกีบง” เป็นตัวอย่างคติชนที่ก่อให้เกิดคุณค่าในการเสริมสร้างจิตสาธารณะตามวัฒนธรรมอิสลามอย่างชัดเจน มาแกนาสิตาแลกกีบงเป็นประเพณีการรับประทานอาหารร่วมกันในสวนทุเรียน โดยมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือการเยียมเยียนและการช่วยเหลือ กล่าวคือเจ้าของสวนที่เป็นเจ้าภาพจะจัดเตรียมอาหาร เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ที่เป็นแขก ได้แก่ ชาวสวนใกล้เคียง เครือญาติ เพื่อน และผู้ยากไร้ ให้มารับประทานอาหาร ในขณะที่แขกผู้ร่วมวงรับประทาน ก็จะทำหน้าที่เยียมเยียน โดยการลงแรงช่วยเหลือเจ้าภาพ การเตรียมขนมหรือน้ำดื่มมาเพิ่มเติมให้เจ้าภาพ การกล่าวให้กำลังใจเจ้าภาพ และทุกคนจะร่วมกันขอพรต่ออัลลอฮ์ให้ปกป้องคุ้มครองสวนของเจ้าภาพ มาแกนาสิตาแลกกีบงเริ่มจากผู้เป็นเจ้าภาพจะกำหนดวัน และออกปากเชิญแขกที่ตนประสงค์ให้มาร่วมวง ซึ่งมักเป็นช่วงระยะดอกทุเรียนออกช่อ และเจ้าภาพคนอื่นก็จะกำหนดวันไม่ให้ซ้ำกัน มาแกนาสิตาแลกกีบงจะหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ แม้ชาวสวนทุเรียนที่เป็นเจ้าภาพจะมีฐานะยากจนก็ยังสืบทอดคติชนนี้ต่อ ๆ กันมา โดยการเลี้ยงอาหารที่เรียบง่ายตามอัตภาพ ทำให้ชาวสวนทุเรียนมีจิตสาธารณะในการแบ่งปันอาหารแก่เพื่อนร่วมอาชีพ เป็นคติชนที่สร้างจิตสาธารณะและคำจูงใจชุมชนบ้านนังสาแรงมีความมั่นคงตามแนวทางของอิสลาม

ภาพที่ 2 ชาวสวนทุเรียนกำลังร่วมกันรับประทานอาหารในคติชนมาแกนาสิตาแลกกีบง

มาแกนาสิตาแลกกีบงนี้มีคุณค่าในการเสริมสร้างจิตสาธารณะในวัฒนธรรมอิสลาม เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาในการกล่อมเกล้าให้ชาวสวนทุเรียนมีจิตใจเผื่อแผ่อยากช่วยเหลือผู้อื่น การมีจิตสาธารณะและการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่ถูกระบุไว้อย่างชัดเจนในอัลกุรอาน เช่น ในซูเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ อายะฮ์ที่ 2 ความว่า “และพวกจงช่วยเหลือกันในสิ่งที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยเหลือกันในสิ่งที่เป็นบาปและเป็นศัตรูกัน” (อัลกุรอาน, 2548: 239) นอกจากนี้ท่านนบีมุฮัมมัดยังได้เน้นย้ำเรื่องการมีจิตสาธารณะ โดยปรากฏในหะดีษรายงานโดยมุสลิม เลขที่ 2699 ความว่า “อัลลอฮ์

พร้อมที่จะช่วยเหลือบ่าวของพระองค์ トラบที่บ่าวคนนั้นยังคงอยู่ในการช่วยเหลือพี่น้องของเขา” (ทิชากรณ์ จินดา และชาฟีอี อาดำ, 2566: 180) มาแกนาสิตาแลก็อบงจึงเป็นตัวอย่างคติชนที่สร้างคุณค่าในการพัฒนาจิตสาธารณะ ทำให้ชาวสวนทุเรียนปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคมโดยการเลี้ยงอาหารตามอัตภาพและกำลังทรัพย์ของตน ในขณะที่ฝ่ายแขกผู้ร่วมวงก็ต้องการเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจ หรือร่วมแก้วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในสวนเจ้าภาพ ควบคู่ไปกับหน้าที่และความศรัทธาตามหลักการศาสนาอิสลาม

3. คุณค่าในการสร้างสันติภาพ

คติชนของชาวสวนทุเรียนในชุมชนบันนังสาเรงก่อให้เกิดคุณค่าในการสร้างสันติภาพท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เช่น คติชน “ญาแล” หมายถึง ทางเดินหรือทางสัญจร ในบริบทของชาวสวนทุเรียนบันนังสาเรง ญาแลเป็นคติชนว่าด้วยการสัญจรในสวนทุเรียน กล่าวคือพื้นที่สวนทุเรียนในชุมชนบันนังสาเรงส่วนใหญ่จะไม่มีถนนตัดผ่าน การสัญจรเพื่อเข้าสวนจำเป็นจะต้องผ่านอาณาเขตสวนทุเรียนของผู้อื่นลึกเข้าไปต่อเนื่องกัน ดังนั้นจึงมีคติความเชื่อสำหรับการยินยอมให้ผู้อื่นผ่านสวนของตนได้ ญาแลมีเงื่อนไขคือต้องเป็นชาวสวนทุเรียนที่เข้าไปทำสวนของตนและจำเป็นต้องผ่านสวนผู้อื่น หรือเป็นชาวสวนทุเรียนที่จะสัญจรผ่านไปด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ ถือว่าสามารถสัญจรผ่านไปได้โดยจะไม่มีข้อพิพาทใด ๆ หรือไม่มีความผิดใจใด ๆ ต่อกันหากเป็นไปตามเงื่อนไขการใช้ญาแลนี้ การสัญจรผ่านญาแลนี้สามารถทำได้ทั้งด้วยการเดินเท้า ขี่สัตว์ ขับขี่ยานพาหนะ เช่น รถจักรยานยนต์ รถยนต์ ในฝ่ายผู้สัญจรก็มีข้อพึงปฏิบัติคือต้องไม่ลักขโมยหรือสร้างความเสียหายแก่ต้นทุเรียนในสวนที่ผ่าน

ภาพที่ 3 ผู้วิจัยกำลังเดินผ่านสวนผู้อื่นในคติชนญาแล

ภาพที่ 4 ชาวสวนทุเรียนกำลังสัญจรด้วยรถจักรยานยนต์ผ่านฉะลอม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูลในฐานะชาวชุมชนบ้านนังสาเรง ผู้วิจัยพบว่าชาวสวนทุเรียนในชุมชนบ้านนังสาเรงไม่ปรากฏความขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทอันเนื่องมาจากการสัญจรผ่านสวนทุเรียนผู้อื่น เนื่องจากคติชนญาแลได้มีบรรทัดฐานกำหนดความเชื่อและแนวทางปฏิบัติตนอย่างชัดเจน มีเงื่อนไขทั้งฝ่ายผู้สัญจรและฝ่ายเจ้าของสวนซึ่งเป็นภูมิปัญญาในการจัดการความขัดแย้งก่อให้เกิดความสันติและความสงบสุข แตกต่างจากชุมชนที่ไม่มีคติชนนี้ ก็มักมีปัญหาบาดหมางกันเมื่อมีการสัญจรผ่านสวนของผู้อื่นอยู่เนือง ๆ การจัดการกับปัญหาก่อนจะลุกลามและบั่นทอนความสันติในชุมชนนี้ เป็นแนวทางหนึ่งในวัฒนธรรมอิสลาม เนื่องจากศาสนาอิสลามหมายถึงความสันติ และอัลลอฮ์ทรงประสงค์ให้มนุษย์ดำรงชีพด้วยความสันติ ดังปรากฏในอัลกุรอาน ซูเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 208 ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเข้าอยู่ในความสันติโดยทั่วทั้งหมด และจงอย่าตามอย่างก้าวของชัยฏอน แท้จริงมันคือศัตรูที่ชัดแจ้งของพวกเจ้า” (อัลกุรอาน, 2548: 66) คติชนญาแลจึงเป็นคติชนที่ก่อให้เกิดคุณค่าในการสร้างความสันติตามวัฒนธรรมอิสลามอย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและคุณค่าคติชนของชาวสวนทุเรียนในชุมชนบ้านนังสาเรง จังหวัดยะลา ตามแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชน โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน และผู้มีความรู้ในหลักการศาสนาอิสลาม ผลการวิจัยสรุปได้ว่าคติชนของชาวสวนทุเรียนมีบทบาทในวัฒนธรรมมุสลิมอย่างชัดเจน บทบาทเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม และสะท้อนให้เห็นความศรัทธาต่ออัลลอฮ์อย่างมั่นคงของชาวบ้านนังสาเรง ที่ตระหนักถึงคำสอนของอัลลอฮ์และแบบอย่างจากศาสนามุฮัมมัดในทุกขณะของการทำสวนทุเรียน บทบาทเหล่านี้

จำแนกได้ 4 ประการตามแนวคิดบทบาทของคติชนและตามค่านิยมในคัมภีร์อัลกุรอาน ได้แก่ บทบาทด้านการธำรงสังคมมุสลิมตามแนวทางอิสลาม คติชนของชาวสวนทุเรียนชุมชนบันนังสาเรง มีบทบาทโดดเด่นในการธำรงสังคมมุสลิมตามแนวทางอิสลาม เช่น คติชนประเภทความเชื่อเกี่ยวกับการ “มาแย” หรือการละหมาดครบ 5 เวลา ความเชื่อนี้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาแบบมุขปาฐะ โดยเชื่อว่าชาวสวนทุเรียนที่ละหมาดครบทั้ง 5 เวลาในแต่ละวัน และละหมาดอย่างตั้งใจ อัลลอฮ์จะทรงประทานให้สวนทุเรียนมีความอุดมสมบูรณ์ และปราศจากศัตรูพืชมารบกวน

บทบาทด้านการรักษามาตรฐานการทำสวนทุเรียนในวัฒนธรรมอิสลาม เช่น คติชน “ซอดาเกาะห์” หรือประเพณีการบริจาคทุเรียนด้วยความสมัครใจ เพื่อให้เครือญาติ เด็กกำพร้า เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ และเพื่อให้ผลผลิตในสวนทุเรียนเกิดจากเจตนาอันดีงาม แฝงไปด้วยความเมตตาและความดีงามจากจิตใจที่เผื่อแผ่แก่ผู้อื่น จะทำให้ผลทุเรียนในสวนมีความฮาลาล ปลอดภัย และมีความดีงาม บทบาทด้านการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ เช่น คติชนสำนวน “กาลูอาเซาะบือลาแกบาเยาะ ตาแจชูปอตู” สำนวนนี้เป็นสำนวนมลายูถิ่น แปลว่า “สันมีดพริกถ้านำมา ลับก็ยอมคมได้” โดยทั่วไปสำนวนนี้หมายถึงผู้ที่โง่เขลาหากได้รับการฝึกฝนก็สามารถกลายเป็นคนฉลาดได้ แต่ในการทำสวนทุเรียนสำนวนนี้จะมีความหมายเฉพาะบริบท ใช้สื่อความถึงสวนทุเรียนที่แม้จะมีอุปสรรค ปัญหาวิกฤติมากมายหากเจ้าของสวนได้วิงวอนต่ออัลลอฮ์อย่างจริงจัง และลงมือแก้ไขปัญหานั้น ๆ อย่างเต็มที่ สวนทุเรียนนั้นก็สามารถกลับฟื้นมามีความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างแน่นอน และบทบาทด้านการขจัดความคับข้องใจ ได้แก่ คติชน “ปาจา” หรือการวางกับดักด้วยวาจาเพื่อสาปแช่งและให้โทษแก่ขโมย จะเห็นได้ว่าบทบาทเหล่านี้นอกจากจะสะท้อนอัตลักษณ์ของชาวสวนทุเรียนในการศรัทธามั่นคงในศาสนาอิสลาม เผยให้เห็นบทบาทของศาสนาอิสลามที่มุ่งเสริมสร้างจิตใจและพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ยังก่อให้เกิดคุณค่าในมิติต่าง ๆ ด้วย

ผลการวิจัยพบว่าคุณค่าพบว่าคติชนของชาวสวนทุเรียนมีคุณค่า 3 ประการ ได้แก่ คุณค่าในการเพิ่มพูนศรัทธาต่ออัลลอฮ์ คุณค่าในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ และคุณค่าในการสร้างสันติภาพ คุณค่าเหล่านี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างคติชน วิถีชีวิตของชาวสวนทุเรียนอิทธิพลของศาสนาอิสลาม ในชุมชนบันนังสาเรงในลักษณะต่าง ๆ เช่น คติชนการ “ตะวักัล” เป็นคติชนที่ประกอบไปด้วยความเชื่อ และพฤติกรรมสำหรับการมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าการตะวักัลเป็นคติชนของชาวสวนทุเรียนมีคุณค่าอย่างยิ่งในการเพิ่มพูนศรัทธาต่ออัลลอฮ์ คติชน “มาแกนาสิดาแลกือบง” เป็นตัวอย่างคติชนที่ก่อให้เกิดคุณค่าในการเสริมสร้างจิตสาธารณะตามวัฒนธรรมอิสลามอย่างชัดเจน มาแกนาสิดาแลกือบงเป็นประเพณีการรับประทานอาหารร่วมกันในสวนทุเรียน มีคุณค่าอย่างยิ่งในการทำให้นักเรียนทุเรียนมีจิตสาธารณะในการแบ่งปันอาหารแก่สมาชิกในชุมชนบันนังสาเรง เป็นคติชนที่สร้างจิตสาธารณะและคำจูงใจให้ชุมชนบันนังสาเรงมีความมั่นคงตามแนวทางของอิสลาม คติชน “ญาแล” ซึ่งเป็นคติชนว่าด้วยการสัจจในสวนทุเรียน เป็นคติชนที่มีคุณค่าและแฝงภูมิปัญญาการสร้างสันติภาพ ทำให้

ชาวสวนทุเรียนในชุมชนบ้านนั้งสาแหร่งไม่ขัดแย้งหรือการทะเลาะวิวาทอันเนื่องมาจากการสัญจรผ่านสวนทุเรียนผู้อื่น จะเห็นว่านอกจากคุณค่าที่ปรากฏจะแสดงถึงบทบาทและความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคติชนวิถีชีวิต และศาสนาอิสลาม ยังสะท้อนถึงแก่นของศาสนาอิสลามที่ส่งเสริมการดำรงชีวิตอย่างสันติวางกรอบข้อบัญญัติที่มุ่งสร้างสังคมแห่งการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ และเสริมสร้างการประกอบอาชีพด้วยคุณธรรมและความสุจริต ผลการวิจัยครั้งนี้ยังมีประเด็นที่สามารถอภิปรายได้อย่างกว้างขวาง ดังจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทและคุณค่าคติชนของชาวนับนั้งสาแหร่งในวัฒนธรรมอิสลามได้อย่างชัดเจน ทำให้เห็นว่าผลการวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่แตกต่างจากบทบาทคติชนที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้แล้ว ซึ่งส่วนมากเป็นคติชนของกลุ่มชนที่ไม่ใช่มุสลิม เช่น ผลการวิจัยของเมธิรา ไกรนที, ดวงรัก รัตนพันธุ์, พลกฤษณ์ วสวิวัฒน์ และภานุวัฒน์ เพชรโชติ (2567) ที่ศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ด้านคติชนของชนมลาในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ชนมลาซึ่งเป็นคติชนของชาวนครศรีธรรมราชมีบทบาทในด้านต่าง ๆ ได้แก่ บทบาทในการอธิบายที่มาและเหตุผลของพิธีกรรม บทบาทในการให้การศึกษาแก่สังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า บทบาทในการรักษามาตรฐานพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนในสังคม และบทบาทในการให้ความเพลิดเพลิน จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยครั้งนี้เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับบทบาทของชนมลาในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชจากงานวิจัยข้างต้น มีความแตกต่างที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชาวไทยพุทธและชาวมุสลิมบ้านนั้งสาแหร่งอย่างน่าสนใจ กล่าวคือชาวไทยพุทธในจังหวัดนครศรีธรรมราชใช้คติชนชนมลาในการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมด้วยการเชื่อมโยงกับองค์ประกอบอื่น ๆ ในสังคม เช่น พิธีกรรม ประเพณีบอกเล่า มาตรฐานพฤติกรรมตามแบบแผนของสังคม และความเพลิดเพลินของคนในสังคม ในขณะที่ชาวสวนทุเรียนในชุมชนบ้านนั้งสาแหร่งซึ่งเป็นชาวมุสลิม ใช้คติชนเพื่อดำรงสังคมอาชีพและศาสนาอิสลามไปพร้อม ๆ กัน โดยยึดโยงกับความศรัทธาอย่างแรงกล้าต่ออัลลฮ์ ซึ่งเป็นพระเจ้าพระองค์เดียวของมนุษย์

ผลการวิจัยครั้งนี้ยังต่างไปจากการศึกษาบทบาทของคติชนในแวดวงอาชีพอื่น เช่น ผลการวิจัยของอภิรักษ์กุล เกษมผลกุล และพงษ์ศิริชัย สมคะเน (2565) ที่ศึกษา คติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า คติชนที่ปรากฏในวงการนางงาม ได้แก่ คติชนประเภทพิธีกรรม คติชนประเภทความเชื่อ และคติชนประเภทเครื่องราง มีบทบาทหน้าที่ต่อวงการนางงาม 2 ลักษณะ ได้แก่ การสนองความต้องการ สร้างความหวังให้แก่นางงามและผู้สนับสนุน และการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มวงการนางงาม จะเห็นได้ว่าบทบาทของคติชนในวงการนางงามนั้นมีบทบาทชัดเจนต่อบุคคลในแวดวงนางงาม ในขณะที่ผลการวิจัยครั้งนี้ คติชนของชาวสวนทุเรียนมีบทบาททั้งต่อตัวชาวสวนทุเรียน และบทบาทต่อบริบทสังคมในชุมชนบ้านนั้งสาแหร่งตามวัฒนธรรมอิสลาม

ทั้งนี้เนื่องจากชาวนับนังสาเรงมีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์อย่างมั่นคง ประกอบกับคติชนของชาวมุสลิมมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับศาสนาอิสลามและโครงสร้างของชุมชน ทำให้คติชนมีอิทธิพลและมีบทบาทต่อโครงสร้างสังคมโดยรวมในวัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของผลการวิจัยครั้งนี้

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยครั้งนี้ร่วมกับผลการวิจัยคติชนในชุมชนมุสลิม เช่น ผลการวิจัยของ วาริต เจริญราษฎร์ (2567) เรื่อง “เปาะยานิ” ดำเนินการจากยะลา: บทบาทของคติชนเพื่อสันติภาพท้องถิ่น และผลการวิจัยของ วาริต เจริญราษฎร์ (2568) เรื่อง คติชนในพิธีสมรสของชาวนับนังสาเรง : เอกภาพความเป็นสากลและการทดแทนเชิงหน้าที่ของสังคมมุสลิมสมัยใหม่ พบว่ามีประเด็นสอดคล้องกัน ได้แก่ คติชนมีบทบาทและคุณค่าในการธำรงสังคมมุสลิม สร้างความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในชุมชนมุสลิม ดังนั้นกล่าวได้ว่าคติชนของชาวมุสลิมมีลักษณะร่วมอันเป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนและเข้มแข็งได้แก่ความสัมพันธ์ศาสนาอิสลามโดยมีอัลลอฮ์ผู้ทรงเป็นพระเจ้าสูงสุดเป็นศูนย์กลาง และเป็นจุดเชื่อมโยงโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมอิสลามทั้งหมด และคติชนของชาวมุสลิมยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสันติภาพในสังคม ผลการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นข้อมูลสำคัญและเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์คติชนในมิติของการสร้างความสันติในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งควรมีการศึกษาวิจัยในกลุ่มชนอื่น ๆ ต่อไปด้วย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีสถานะเป็นสมาชิกของชุมชนนับนังสาเรง จึงสามารถดำเนินการวิจัยในพื้นที่นี้ได้โดยสะดวก บริบทด้านความปลอดภัยในพื้นที่ยังคงเป็นปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดอุปสรรคกับนักวิจัยภายนอก ผู้สนใจศึกษาวิจัยคติชนในชุมชนชาวมุสลิมในจังหวัดยะลา จึงควรสำรวจความพร้อมและดำเนินการตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่นอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปจัดทำนโยบายและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงเป็นแหล่งภูมิปัญญาในการทำสวนทุเรียนตามวัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่าของชาวนับนังสาเรง ตำบลนับนังสาเรง อำเภอเมืองฯ จังหวัดยะลา
2. ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้สร้างความเข้มแข็งในชุมชนมุสลิม โดยใช้คติชนร่วมแก้ปัญหาทางสังคม ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาในสถาบันการศึกษาของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยคติชนของชาวมุสลิมที่สัมพันธ์กับประเด็นปัจจุบัน เช่น การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง หรือผลกระทบจากเทคโนโลยี เพื่อให้ผลวิจัยมีความทันสมัยและใช้ได้จริงมากขึ้น

2. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังชุมชนมุสลิมในพื้นที่อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น อำเภอกองปิง จังหวัดยะลา หรือชุมชนมุสลิมในจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของบทบาทคติชนในบริบทที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- ชุตินันท์ มาลาธรรม. (2567). *พลวัตและบทบาทของคติชนและวิถีชนของผู้เลี้ยงควายในจังหวัดชลบุรี*.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิชากรณ์ จินดา และชาฟีอี อาดำ. (2566). การประยุกต์ใช้จิตสาธารณะตามหลักการอิสลาม. *อัล-นूर*, 18(34), 175-194.
- เมธิรา ไกรนที, ดวงรัก รัตนพันธุ์, พลกฤษณ์ วสีวิวัฒน์ และภานุวัฒน์ เพชรโชติ. (2567). บทบาทหน้าที่ด้านคติชนวิทยาของชนมลาในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารนาควบุตรปริทรรศน์*, 16(2), 108-117.
- วาริต เจริญราษฎร์. (2567). “เปาะยานิ” ตำนานจากยะลา: บทบาทของคติชนเพื่อสันติภาพท้องถิ่น. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 43(1), 1-22.
- วาริต เจริญราษฎร์. (2568). คติชนในพิธีสมรสของชาวนนังสาเรง : เอกภาพ ความเป็นสากลและการทดแทนเชิงหน้าที่ของสังคมมุสลิมสมัยใหม่. *Journal of Arts and Thai Studies*, 47(1), 1-16.
- สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองยะลา. (2568). *การเพาะปลูกไม้ผลตำบลบันนังสาเรง*. สืบค้น 4 กรกฎาคม 2568, จาก https://yala.doae.go.th/mueang/?page_id=10466
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2568). *ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร (ทุเรียน)*. สืบค้น 4 กรกฎาคม 2568, จาก <https://oae.go.th/home/article/914>
- อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล และพงษ์ศิริชัย สมคะเน. (2565). คติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทย. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 30(2), 179-196.
- อรุณ บุญชม. (2564). *25 ศาสดาในศาสนาอิสลาม*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร.
- อับดุลอาซิส พิทักษ์คุมพล. (ม.ป.ป.). *350 หะดีษ*. กรุงเทพมหานคร: ส.วงศ์แสงี่ยม.
- อัลกุรอานฉบับแปลภาษาไทย*. (2548). มะดีนะฮ์: ศูนย์กษัตริย์พะอ์ดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.
- Bascom, W. 1954. The Four Functions of Folklore. *The Journal of American Folklore*, 67(266), 333-349.

Philips, A. A. B. (2005). *The fundamentals of Tawheed: Islamic monotheism*. 2nd ed.

Riyads: International Islamic Publishing House.

Thoms, W. J. (1846). Folklore. *The Athenaeum*, London: John Francis.